

M. Serdarow,
Türkmenistanyň Maliýe we ykdysadyýet ministri

TÜRKMENISTANYŇ BAKY BITARAPLYGY WE DURNUKLY ÖSÜŞI

Türkmenistanyň Bitaraplygynyň 25 ýyllygy üstümizdäki ýylyň möhüm wakasydyr.

1995-nji ýylyň 12-nji dekabrynda konsensus tarapyndan türkmen halky üçin taryhy waka bolan «**Türkmenistanyň Hemişelik Bitaraplygy**» baradaky **Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň Rezolýusiýasy** kabul edildi. Bu seýrek halkara-hukuk statusy, dünýä tejribesinde Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan ilkinji gezek biziň döwletimize berlendir.

Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow öz çykyşlarynyň birinde «paraharçylyk söýjilik, başga döwletleriň işine goşulýmazlyk, olaryň garaşsyzlygyny we çäkleýin bitewiligini hormatlamak, halkara harby guramalara we şertnamalara gatnaşmazlyk» diýmek bilen, hakykata esaslanan Bitaraplygyň düýpli ornuny kesgitledi. Hemişelik Bitaraplyk biziň ýurdumyzyň durmuş-ykdysady ösüşine oňyn esas berýär.

Bütin 2020-nji ýyl bizde «**Türkmenistan – Bitaraplygyň mekany**» şygary astynda geçýär. Bitaraplygyň türkmen nusgasy özüniň durmuşa ukyplylygyny hakykat ýüzünde doly görkezdi hem-de sebitde durnuklylygy we howpsuzlygy, ýurtlaryň we halklaryň parahatçylygy we durnukly ösüşi ugrunda konstruktiv gepleşikleri we hyzmatdaşlygy üpjün edýän kuwwatly faktora öwürüldi. Şu ýylyň şygary **Türkmenistanyň Prezidentiniň** içeri we daşary syýasatynyň esasy düzýän, ynsanperwer ýörelgeler bilen we adamzat ösüşiniň köpugurly progressiw meýiline doly gabat gelýän we dünýä jemgyýeti bilen gatnaşygyň formulasy bilen aýrylmaz baglydyr.

Biziň ýurdumyzyň üstünliklerini we ýeten sepgitlerini dünýäniň öňde baryjy halkara guramalary, şol sanda maliýe guramalary ykrar etdiler, bu bolsa **Çuňňur hormatlanýan Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň** ýolbaşçylygynda alnyp barylýan netijeli döredijilikli saýasatymyzyň dünýä arenasynda ykrar edilmeginiň aýdyň subutnamasydyr.

Türkmenistanyň alyp barýan işiniň wajyp ugurlarynyň biri hem dünýäniň ähli döwletleri tarapyndan kabul edilen Durnukly ösüş maksatlaryny durmuşa geçirmeklige işjeň gatnaşmagy bolup durýar. Birleşen Milletler Guramasynyň baş sekretary Antoniu Guterreş biziň ýurdumyzyň barlyşdyryjy we döredijilikli kuwwatyny ählumumy bähbit üçin amala aşyrmaga ymtylýan halkara başlangyçlaryny birnäçe gezek belläp geçdi. Bellenip geçilenleriň iň wajypalary we möhümleri hökümünde Türkmenistanyň serhetüsti suw baýlyklaryndan netijeli peýdalanmak we daşky gurşawy goramak meselelerini çözmek bilen, üstaşyr-ulag geçelgelerinde global energiýa howpsuzlygynyň täze arhitekturasyny döretmek baradaky başlangyçlary boldy. Şeýle hem, Türkmenistanyň Durnukly ösüş

maksatlaryna ýetmekde gazanan üstünlikleri bellänip geçildi. 2015-nji ýylda biziň ýurdumyz Birleşen Milletler Guramasynyň Azyk we Oba hojalygy guramasy (FAO) tarapyndan üçünji müňýyllygyň ösüş maksatlarynyň biri hökmünde azyk howpsuzlygyny üpjün etmekde gazanan üstünlikleri üçin ýörite baýrak bilen sylaglandy.

Birleşen Milletler Guramasynyň merkezinde üstünlikli geçen Durnukly ösüş maksatlarynyň durmuşa geçirilişi barada Türkmenistanyň birinji meýletin hasabaty 2019-njy ýylyň möhüm wakasy boldy.

2020-nji ýylyň 28-nji maýynda Durnukly ösüş maksatlaryna ýetmek üçin Hereketiň onýyllygynyň, şeýle hem Türkmenistanyň Prezidentiniň «Türkmenistanyň hemişelik bitaraplygynyň 25 ýyllygy mynasybetli halkara konferensiýalary, dabaralary we çäreleri geçirmek baradaky» kararyny ýerine ýetirmegiň çäklerinde esasy ünsi durnukly ösüşi maliýeleşdirmek meselelere günikdirmek bilen, «Durnukly ösüş maksatlaryny durmuşa geçirmegi maliýeleşdirmek: toplumlaýyn milli maliýeleşdiriş mehanizmleriniň orny» atly wideokonferensiýa görnüşinde halkara maslahaty geçirildi. Duşuşyga Birleşen Milletler Guramasynyň Merkezi Aziýanyň ykdysadyýetleri boýunça ýörite maksatnamasyna (SPECA) gatnaşygy döwletleriň ministrler derejesindäki wekiliýeti, Birleşen Milletler Guramasynyň Ýewropa ykdysady komissiýasynyň wekilleri, BMG-niň birnäçe agentlikleri, Bütindünýä banky ýaly halkara maliýe guramalarynyň wekilleri, Halkara walýuta gaznasy we beýleki halkara guramalarynyň wekilleri gatnaşdylar.

Häzirki wagtda Türkmenistan dünýäniň depginli ösýän ýurdy bolup, onuň ykdysady ösüşi ýokary depginler bilen amala aşyrylýar. **Çuňňur hormatlanýan Türkmenistanyň Prezidenti** tarapyndan bellenen häzirki döwrüň esasy maksady ykdysadyýeti diwersifikasiýalaşdyrmak, eksport mümkinçiliklerini giňeltmek, ykdysadyýetiň ähli pudaklaryny we ulgamlaryny sanlaşdyrmak. Mundan ugur alyp, soňky ýyllarda importyň ornuny tutýan önümleri öndürmek we eksport harytlarynyň mukdaryny ýokarlandyrmak boýunça döwlet maksatnamalarynyň durmuşa geçirilmegi dowam edýär. Milli ykdysadyýetiň ähli pudaklarynda özgertmeler geçirilýär. Ýurduň ykdysady ösüşiniň onlarça möhüm çeşmeleri üçin berk binýat goýuldy. Durnukly ykdysady ösüşi üpjün edýän, şol sanda täze tehnologiýalary we innowasiýalary ornaşdyrmak arkaly kuwwatly önümçilik, durmuş we inženerçilik infrastrukturasy üçin ygtybarly binýadyň emele gelmegi dowam edýär.

Türkmenistanyň häzirki we orta möhletli ykdysady syýasatynyň esasy wezipeleriniň biri hem durmuş-ykdysady ösüşiň durnuklylygy, ilatyň hal-ýagdaýynyň we durmuş derejesiniň yzygiderli ýokarlanmagydyr.

Ýurdumyzda önümçiligiň we infrastrukturanyň uly göwrümlü tehnologiýa täzelenişi amala aşyrylýar, bu ykdysadyýetiň ähli pudaklarynyň ösüşine şübhesiz oňyn täsir edýär. Şol bir wagda, soňky ýyllaryň wakalaryny we dünýä ykdysady çökgünligini hasaba almak bilen, uzak möhletleýin esasa niýetlenen täze höweslendirmeleri bermek we milli ykdysadyýetiň ösüş depginini durnuklaşdyrmak

biziň üçin möhüm ugurlaryň biri bolup durýar, bu bolsa ýurdumyza daşary ýurt maýa goýumlaryny çekmekde birinji derejeli möhüm ähmiýete eýedir. Ýurdumyzyň Bütindünýä Söwda Guramasyna synçy hökmünde girmegi şu ýylyň möhüm wakasy boldy. Bu hem söwda akymalaryny giňeltmäge hem-de dünýä ulgamyna utgaşmaga mümkinçilik berer.

Ösüşiň ileri tutulýan anyk ugurlary bilen Türkmenistan häzirki wagtda özüniň strategiki maksatlaryna ýetmek üçin hakyky ädimleri ädýär.

Birinji: bu ýokary tehnologiýaly senagat jemgyýetini döretmek. Biz Milli ykdysadyýetimizi düýpgöter özgertmek, onuň çig mal modelinden senagat we innowasiýa ösüş modeline üýtgetmek, ýokary tehnologiýaly ylmy tutumly önümçilikleri ornaşdyrmak, sanly ykdysadyýete geçmek, dünýä bazarlarynda isleg bildirilýän goşulan gymmaty ýokary bolan önümleri çykarmak üçin häzirki zaman kärhanalaryny gurmak bilen bagly düýpli çäreleri amala aşyrylýar.

Ikinji: ykdysadyýetiň diwersifikasiýasyny amala aşyrmak. Senagat önümleriniň bäsdeşlige ukyplylygyny ýokarlandyrmaga gönükdirilen täze pudaklary döretmek ýa-da olary düýpgöter döwrebaplaşdyrmak barada belenip geçilýär. Nebit we gazy gaýtadan işlemek, himiýa senagaty, energetika, dokma, oba hojalyk çig mallaryny gaýtadan işlemek, gurluşyk materiallaryny öndürmek ýaly önümçilikler pudaklaryň täze kärhanalarynda ýokary derejede amala aşyrylýar.

Senagat önümçiliginiň pudaklaýyn düzümünde bäsdeşlige ukyplylyk derejesi boýunça ýurduň energiýa garaşsyzlygyny doly üpjün edýän we sebit derejesinde geljekde jemi goşulan gymmatynyň emele gelmegine düýpli täsir edýän ýangyç-energetika pudagy bolup durýar

Ýangyç-energetika pudagynyň önümleri ozalkysy ýaly eksport kuwwatlylygynyň düzümünde ýokary orny eýeleýär. Şeýle-hem, eksportyň düzümi uglewodorod serişdelerini gaýtadan işleýän pudaklara tarap üýtgeýär.

Üçünji: Häzirki zaman ulag we logistika infrastrukturasy döretmek. Türkmenistan Ýewropada, Aziýada we Amerikada hyzmatdaşlar bilen gatnaşyklary ösdürmek bilen, täze daşary ýurt bazarlaryna çykýar. Bu hem ýurdumyzy Gündogar-Günbatar we Demirgazyk-Günorta ugurlary boýunça ulag gatnawlaryň merkezleriniň birine öwürmäge mümkinçilik berer.

Dördünji: Uglewodorod serişdeleriň ägirt uly ätiýaçlyklaryna eýe bolup, Türkmenistan, gazy gaýtadan işlemek boýunça daşary bazarlara gönükdirilen ýokary hilli önüm öndürmekde talaba laýyk milli pudagy döretmäge girişdi. Soňky ýyllarda gaýtadan işleýän täze önümçilikler işe girizildi. Esasan-da uglewodorod çig malyny senagat taýdan çuňňur gaýtadan işlemäge, täze innowasiýa tehnologiýalaryny ornaşdyrmaga we gaz himiýa pudagynyň ýokary hilli önümleriniň öndürilişini ýokarlandyrmaga üns berilýär. Türkmenistandan iberilýän energiýa akymalarynyň diwersifikasiýalaşdyrylmagy we magistral turbalarynyň gurluşygy şübhesiz ileri tutulýan ugurlaryň biri bolup galýar.

Bäşinji: Korporativ gymmatly kagyzlary giňeltmek we döwlet gymmatly kagyrlar bazaryny ösdürmek arkaly Maliýe pudagyny ösdürmek.

Býujetleşdirilmegi kámilleşdirmek. Halkara maliýe guramalary we banklary bilen işleriň geriminiň giňeldilmegi.

Bitaraplyk statusy derejesi türkmen döwlet gurulşynyň özygtyýarlygynyň özboluşly «gorag özenine» öwrülip, bu sebit derejesinde we ýurduň içinde ägirt uly maýa goýum taslamalaryny durmuşa ornaşdyrmaga giň mümkinçilikleri döredýär.

BITARAPLYK: BAGTYÝAR ÝAŞAÝŞYŇ GÖNEZLIGI

Garaşsyz, hemişelik bitarap Türkmenistan bu gün özüniň Bitaraplygynyň şanly 25 ýyllygynyň bosagasynda. Ýigrimi baş ýyl mundan ozal, Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasy tarapyndan Türkmenistan döwletimiziň deňi-taýy bolmadyk halkara-hukuk ýagdaýy – hemişelik Bitaraplyk derejesi ykrar edildi. 2015-nji ýylda bu derejäni gaýtadan ykrar edýän «Türkmenistanyň Hemişelik Bitaraplygy» atly Rezolýusiýa kabul edildi.

Bu gün tutuş Ýer ýüzi 12-nji dekabry –Halkara Bitaraplyk güni diýip belläp geçýär. Şeýle ajaýyp şanly wakalar Watanymyzy Ýer ýüzünde dostlukly gatnaşyklaryň ýola goýulmagyna hem-de pugtalandyrylmagyna, parahatçylygyň berkarar bolmagyna ýardam berýän döwlet hökmünde giňden tanatdy. Şoňa görä-de dünýä taryhyna altyn harplar bilen ýazylan bu sene parahatçylyk, dostluk, ynsanperwerlik ýörelgelerimiziň rowaçlanmagynyň beýany hökmünde eziz diýarymyzyň ähli künjeklerinde uly buýsanç, ruhbelentlik duýgusy, ýokary agzybirlilik bilen dabaraly bellenilýär.

Elbetde Bitaraplyk derejämiziň mazmunyny has-da çuňlaşdyrýan, Türkmenistan döwletimiziň halkara giňişligindäki işleriniň, tutumly başlangyçlarynyň ähmiýetini açyp görkezýän, buýsanç bilen bellemäge mynasyp pursatlar bizde örän köp. Hususan-da Hormatly Arkadag Prezidentimiziň dünýä nusgalyk, barha rowaçlanýan ynsanperwer durmuş syýasaty Ýer ýüzünde giň goldawa eýe bolýar we ykrar edilýär. Munuň özeninde bolsa, Hormatly Arkadag Prezidentimiziň «Döwlet adam üçindir!» diýen parasatly taglymaty ýatyr.

Türkmenistanyň Konstitusiyasynda ykrar edilen adam mertebesini, azatlygyny we hukuklaryny goramakda durmuş ulgamyna möhüm orun degişli bolup, onuň ýörelgeleri we guralyşy jemgyýetde ykrar edilýän gymmatlyklara baglylykda tapawutlanýar. Ynsanperwerlik ýurdumyzda häzirki döwürde alnyp barylýan durmuş özgertmelerinde özüniň hakyky beýanyny tapýar, gün geldikçe özüniň mazmununy çuňlaşdyrýar.

Türkmenistanyň Konstitusiyasynyň 5-nji maddasynda «Türkmenistan her bir adamyň durmuş taýdan goraglylygyny kepillendirýän döwletdir» diýlip berkidilýär. Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakynda kodeksi, Zähmet kodeksi, «Ilatyň iş bilen üpjünçiligi hakynda» Türkmenistanyň Kanuny we ençeme beýleki kanunlar, ýurdumyzyň goşulyşan bu ugurdaky halkara konwensiýalary, kabul edilen maksatnamalar, garaz, ilatyň durmuş goraglylygyna gönükdirilen köpsanly hukuk resminamalary ýurdumyzda iň ýokary gymmatlyk bolan adamyň abadançylygyny pugtalandyrmaga gönükdirilendir.

Ilatymyzyň parahat, abadan durmuşyny üpjün etmegiň berk hukuk binýadynyň bolmagy bilen bir hatarda, ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň ýokary depginli ösüşi durmuş ulgamynyň ynsanperwerlik ýörelgelerinde diňe bir ýurtda ýa sebitde däl, eýsem bütin dünýäde dabaralanmagyna itergi berdi. Bilşimiz ýaly, ýurdumyz BMG-niň Durnukly ösüş maksatlaryny ilkinjileriň hatarynda goldap

çykyş etdi we olary kabul etdi. Durnukly ösüş maksatlaryny durmuşa geçirmek üçin dünýa nusgalyk, tutanýerli işler durmuşa geçirýär.

Bu gün Bitarap Türkmenistan dünýäniň ählumumy meseleleriniň çözülmegi üçin öz garaýyşlaryny we çemeleşmelerini işjeň beýan edýär we olary durmuşa geçirmek üçin Birleşen Milletler Guramasynyň edaralarynyň we dürli düzüm birlikleriniň mümkinçiliklerini giňden ulanýar. Türkmenistan:

2018-2020-nji ýyllar üçin BMG-niň Çagalar gaznasynyň (UNICEF) Ýerine ýetiriji Geňeşiniň;

2019-2021-nji ýyllar üçin BMG-niň Ykdysady we Durmuş Geňeşiniň agzalygyna;

şeýle hem 2017-2020-nji ýyllar üçin Ösüşiň bähbidine ylym we tehnika boýunça komissiýasyna;

2016–2020-nji ýyllar üçin Ilat we ösüş boýunça komissiýasyna;

2017–2021-nji ýyllar üçin Durmuş ösüşi boýunça komissiýasyna;

2018-2022-nji ýyllar üçin Zenanlaryň Statusy boýunça komissiýasyna saýlanyldy.

Bulardan başga-da, Türkmenistan BMG-niň ençeme abraýly düzümleriniň işine işjeň gatnaşýar.

Hakykatdan-da, munuň özi Hormatly Prezidentimiziň öňdengörüjilikli syýasatyna berilýän ýokary baha bolup, dünýäniň beýleki döwletleri tarapyndan ýurdumyzyň gazananlaryny we toplan oňyn tejribesini öwrenmek hem-de olary ulanmak, şeýle-de bu ugurda täze teklipleri hödürlemek üçin amatly halkara giňişligini döredýär. Mundan başga-da, ýurdumyzyň BMG-niň bu ýöriteleşdirilen edaralaryna agzalygy özüniň parahatçylyk söýüjilik we döredijilik kuwwatyny Durnukly ösüş maksatlaryna gönükdirmäge mümkinçilik bermek bilen, tutuş dünýä ýurtlarynda durnukly ösüşi üpjün etmek, ilatyň ýaşaýyş derejesini ýokarlandyrmak babatynda bilelikdäki çözümleriň kabul edilmegine gös-göni gatnaşmaga, bu ugurda dürli ýurtlaryň tagallalaryny birleşdirmek üçin şertleri döredýär.

Hormatly Arkadag Prezidentimiziň belleýşi ýaly, Garaşsyzlyk döwletimiziň bir ganaty, beýleki ganaty bolsa, hemişelik Bitaraplygymyzdyr. Garaşsyzlyk türkmen halkyna syýasy we ykdysady özbaşdaklygy beren bolsa, Bitaraplyk, şol özbaşdaklygy pugtalandyrmaga, parahatçylygy dünýä ýaýmaga mümkinçilik berdi. Hut şu ýagdaý bolsa, ýagny Türkmenistanyň Bitaraplygynyň oňyn maksatlara we tejribelere eýe bolmagy, biziň mähriban Watanymyz – Türkmenistanyň bu hukuk derejesiniň dünýä jemgyýetçiligi tarapyndan ikinji gezek ykrar edilmegine getirdi.

Şu ýerde ýene-de bir möhüm taryhy wakany bellemek ýerliklidir. Ol hem Hormatly Prezidentimiziň öňe sürýän ynsanperwer syýasatynyň netijesinde BMG-niň Baş Assambleýasynyň 73-nji mejlisinde 2021-nji ýyly «Halkara parahatçylyk we ynanyşmak ýyly» diýip ygylan etmek hakynda Kararnamany kabul etmegidir. Bu waka Türkmenistanyň parahatçylygy berkitmek we howpsuzlygy üpjün etmek ugrunda halkara tagallalary birleşdirmek ugrunda äden ynamly ädimleriniň ýene-de biri boldy.

Geljek ýylyň Halkara parahatçylyk we ynanyşmak ýyly diýlip ygylan edilmegi diňe bir durnukly parahatçylyga, raýdaşlyga hem-de sazlaşykly ösüşe ýetmekde parahatçylyk we ynanyşmak ýörelgelerine halkara jemgyýetçiliginiň ünsini çekmek

däl-de, eýsem, bu ugurlarda belli bir oňyn netijeleriň gazanylmagyna itergi berjek işleriň durmuşa geçirilmegine çagyryşdyr.

TÜRKMENISTANYŇ BITARAPLYGyny PUGTALANDYRMAKDA STATISTIKANYŇ MILLI MÜMKINÇILIGI

Hemişelik Bitaraplyk hukuk ýagdaýynyň 25 ýylynyň içinde Türkmenistan parahatçylygy gorap saklamakda we durnukly ösüşi ilerletmekde gymmatly tejribe toplady. BMG bilen hyzmatdaşlykda ýurtda, Merkezi Aziýada we Hazar deňzi sebitinde ykdysady, durmuş, medeni we ekologiýa hyzmatdaşlygyny pugtalandyrmaga gönükdirilen giň gerimli çäreler durmuşa geçirilýär.

2020-nji ýylyň 25-nji sentýabrynda bolup geçen Türkmenistanyň Halk Maslahatynyň mejlisinde Türkmenistanyň Çuňňur Hormatlanýan Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow «Biz hemişelik bitaraplyk hukuk ýagdaýymyza, geosýasy we geoykdysady şertlerimize, ägirt uly serişde we adam mümkinçiliklerimize daýanyp, Garaşsyz, Bitarap Watanymyzy dünýäniň senagat taýdan ösen döwletleriniň birine öwürdik» diýip belledi.

BMG-niň Baň Assambleýasynyň Rezolýusiýasy bilen 1995-nji ýylda ykrar edilen we 2015-nji ýylda gaýtadan goldanan Türkmenistanyň Hemişelik bitaraplyk hukuk ýagdaýy energiýanyň durnukly üstaşyr geçirilmegini we ygtybarly ulag we üstaşyr (tranzit) geçelgeleri ösdürmegi üpjün etmäge ýardam edýär.

Türkmenistan Durnukly ösüş maksatlaryny (DÖM) amala aşyrmakda bitaraplyk konsepsiýasyndan üstünlikli peýdalanýar. Durnukly ösüş maksatlarynyň esasy wezipeleriniň «Türkmenistanyň Prezidentiniň ýurdumyzy 2019-2025-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Maksatnamasyna» goşulmagy, goýlan maksatlara meýilnamalaýyn esasyda ýetmek üçin esas bolup durýar.

Türkmenistan beýleki ýurtlar bilen bir hatarda durnukly ösüş babatynda global Maksatlary gazanmak boýunça borçnamalaryny ýerine ýetirýär. Durnukly ösüşiň ähli 17 Maksady resmi taýdan kabul edildi we milli meýilnamalara we ýurduň durmuş-ykdysady ösüşiniň strategiasyna uýgunlaşdyryldy.

Görkezijileri millileşdirmek işi Türkmenistana degişli, ulanarlykly DÖM-ny kesgitlemegi, olary milli ösüş meýilnamalaryna goşmagy we monitoring ulgamyny döretmegi göz önünde tutýar. DÖM-nyň wezipeleriniň we görkezijileriniň laýyklygyna geçirilen seljermäniň netijesinde 17 DÖM, 148 wezipe, olaryň 121-si üýtgeşsiz we 27-si milli ileri tutulýan ugurlary hasaba almak bilen, şeýle hem 187 görkeziji (241 global görkezijilerinden) kabul edildi.

Durnukly ösüş boýunça 2030-njy ýyla çenli döwür üçin Gün tertibi – bu ýurduň baş strategiasy bolup, ol bar bolan milli syýasatyň durmuşa gönükdirilen ugruny çuňlaşdyrmaga, şeýle hem üç ölçegde – durmuş, ykdysady we ekologiýa ulgamlarynda ýurduň deňeçer ösüşini gazanmaga mümkinçilik berer. «Türkmenistanyň Prezidentiniň ýurdumyzy 2019-2025-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Maksatnamasy» DÖM-iň esasy ileri tutulýan ugurlarynyň biri hökmünde yzygiderli amala aşyrmaga gönükdirilendir.

Türkmenistanyň Prezidentiniň 2017-nji ýylyň 17-nji noýabrynda çykaran «Birleşen Milletler Guramasynyň agza ýurtlary tarapyndan kabul edilen Durnukly

Ösüş Maksatlarynyň Türkmenistanda ornaşdyrylmagy boýunça çäreleri hakynda» 438-nji kararyna laýyklykda, Durnukly ösüş maksatlaryny durmuşa ornaşdyrmak boýunça maglumatlar binýadyny döretmegiň çäklerinde TürkmenStat tarapyndan zerur işler durmuşa geçirilýär. TürkmenStat tarapyndan Türkmenistanyň Meýletin Milli Syny üçin 7 maksat, 41 görkeziji boýunça Statistik goşundy taýýarlanylady.

2019-njy ýylyň ýanwarynda Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň karary bilen, Türkmenistanda Durnukly ösüş maksatlaryny durmuşa geçirmek boýunça işi utgaşdyrmak üçin pudagara iş topary döredildi. 2019-njy ýylyň iýul aýynda BMG-de ýurdumyzda Durnukly ösüş maksatlaryny durmuşa geçirmek babatynda amala aşyrylan işler barada Türkmenistanyň Meýletin Milli Syny bilen tanyşdyryş çäresiniň üstünlikli geçirilmegi pudagara iş toparynyň işiniň netijesi boldy. Syn Birleşen Milletler Guramasynyň azga ýurtlary tarapyndan bellenen degişli wezipeleri durmuşa geçirmek ýolunda Türkmenistanyň alyp barýan işini görkezýär.

Durnukly ösüş maksatlary boýunça statistik hasabatlylygyny bermekligi gowulandyrmak we oňa ýardam etmek halkara hyzmatdaşlygynyň ileri tutulýan ugry bolup durýar. TürkmenStatda BMG bilen bilelikde durnukly ösüş ulgamyndaky görkezijiler boýunça milli maglumatlar binýadyny ösdürmek boýunça uly möçberdäki işler alnyp barylýar. DÖM-iň görkezijileri boýunça statistik hasabatlylygyň milli platformasyny döretmek, maglumat akymlyry we olary dezagragirlemek boýunça maslahatlary işläp taýýarlamaga mümkinçilik berer. Şeýle hem täze gözegçilikleri geçirmek we DÖM-iň maksatlaryna ýetmekde gazanylan ösüş hakynda hasabatlar boýunça teklipleri taýýarlamaga mümkinçilik berer.

DÖM üçin statistik maglumatlaryň möçberiniň we olara bildirilýän talaplaryň ýokarydygyny nazara almak bilen, görkezijileri bermek babatynda milli potensialy pugtalandyrmak zerurdyr.

TürkmenStatda resmi statistikada bar bolan global görkezijileriň seljermesi geçirilýär, 1-nji we 2-nji derejedäki 73 görkeziji boýunça maglumat çeşmeleri we usulyýetler kesgitlenildi. 2015-nji ýyldan bäri dinamiki hatarlar emele getirildi.

Köp görkezijiler boýunça klasterleýin gözegçiligiň netijeleri Durnukly ösüş maksatlarynyň gazanylyşyna gözegçilik etmek üçin maglumat çeşmeleriniň biri bolup durýar. Türkmenistanyň Statistika baradaky döwlet komiteti tarapyndan 2019-njy ýylda MICS global maksatnamanyň çäklerinde we Birleşen Milletler Guramasynyň Çagalar gaznasynyň (UNICEF) tehniki taýdan goldaw bermeginde Köp görkezijiler boýunça klasterleýin gözegçiligi geçirildi. Gözegçiligi maliýeleşdirmek Türkmenistanyň Hökümeti hem-de UNICEF tarapyndan, BMG-niň Ilat gaznasynyň (UNFPA) goşmaça goldaw bermeginde amala aşyryldy.

Gözegçilik halkara usulyýetine esaslandy we Türkmenistanda aýallaryň we çagalaryň ýaşaýşy barada giň düşünje almaga mümkinçilik berýär. Şu soraşmada statistik taýdan dogry we halkara derejesinde deňeşdirip bolýan, syýasaty we maksatnamalary hakyky maglumatlaryň esasynda işläp taýýarlamak üçin, şeýle hem milli maksatlary we halkara borçnamalary gazanmaky ösüşe gözegçilik etmek üçin zerur bolup durýan maglumatlar getirildi.

Köp görkezijiler boýunça klasterleýin gözegçiliginiň (MICS) jemleri boýunça Türkmenistanda öý hojalyklarynyň, aýallaryň we çagalaryň ýagdaýyny kesgitleýän

durnukly ösüş maksatlarynyň 30 görkezijisi babatynda maglumatlar alyndy. Gözegçilige 6361 öý hojalygy gatnaşdy. 15-49 ýaş aralygyndaky aýallaryň 97,7%-den soraşma geçirildi. Soraşma geçirilen öý hojalyklarynyň orta möçberi 5,2%-e deň boldy. 5 ýaş çenli çagalar 12,4%-e we 5-den 17 ýaş çenli çagalar 37,3%-e deň boldy. Soraşma geçirilen ilatyň has uly paýyny oba ýerlerinde ýaşayan ilat eýeledi - 56,4%.

KGKG-niň görkezijileri saglygy goraýyş, bilim, ekologiýa we beýleki meseleleri gurşap aldy. Gözegçilik çagalary terbiýelemek we olaryň ir ýaşdaky ösüşi ýaly görkezijiler boýunça ýeke-täk çeşme bolup durýar. Gözegçiligiň barşynda ýaşayyş mümkinçilikleriniň deňligi, howpsuz we arassa gurşawda ýaşamak ýaly meseleler hem-de ýurt üçin derwaýys bolan beýleki meseleler öwrenildi.

Maksady 2019-njy ýylda Türkmenistanda geçirilen MICS gözegçiliginiň netijelerini öz wagtynda ýaýratmagy we peýdalanmagy üpjün etmekden ybarat bolan hasabat taýýarlandy. Hasabat soraşma geçirmegiň usulyýeti barada jikme-jik maglumatlary, tablisalary we soraşmanyň esasy netijeleriniň statistik maglumatlaryny öz içine alýar.

DÖM-iň monitoringi üçin esasy milli maglumat çeşmesi Ilat ýazuwy bolup durýar. 2017-nji ýylyň oktýabrynda Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow «2022-nji ýylda Türkmenistanyň ilatyň we ýaşayyş jaý gorunyň uçdantutma ýazuwyny geçirmek hakynda» karara gol çekdi. 2022-nji ýylda ählumumy ilat we ýaşayyş jaý gorunyň ýazuwy meýilleşdirilen çäre bolup, ol ilatyň demografik ýagdaýy, türkmenistanlylaryň durmuş-ykdysady ýagdaýy, Türkmenistanda ýaşayanlaryň milli düzümi, olaryň sany we ş.m. barada takyk statistik maglumatlary ýygnamaga gönükdirilendir.

Monitoring we hasabatlylyk ulgamyny gurmagyň çäklerinde Türkmenistanyň Statistika baradaky döwlet komiteti DÖM-iň monitoring ulgamynyň ornaşdyrylmagy üçin jogapkär esasy edaralaryň biri hökmünde, ministrlkler we pudak edaralary bilen bilelikde DÖM-iň global görkezijilerini tükellemegi we uýgunlaşdyrmagy geçirýär.

Ýurdumyzda 2020-nji ýylyň 14-nji ýanwarynda bolup geçen «Türkmenistan we halkara guramalary: parahatçylygyň we ösüşiň hatyrasyna hyzmatdaşlyk» atly taryhy ähmiýeti bolan halkara maslahaty BMG bilen Türkmenistanyň arasynda bilelikdäki taslamalary durmuşa geçirmäge badalga berdi. Halkara maslahatynyň barşynda jemi 12 resminama, şol sanda Türkmenistanyň Statistika baradaky döwlet komiteti bilen Birleşen Milletler Guramasynyň Çagalar gaznasynyň arasynda «Ýokary hilli maglumat toplumyna elýeterligi giňeltmek» atly 2020-nji ýyl üçin ýyllyk iş meýilnamasyna gol çekildi.

Türkmenistan oňyn bitaraplygy ýurdy durmuş-ykdysady taýdan ösdirmek bilen üstünlikli utgaşdyrýar. 2020-nji ýyly «Türkmenistan – Bitaraplygyň mekany» diýip jar etmek bilen, ýurt halkara hyzmatdaşlygy doly möçberde durmuşa geçirýär. Türkmenistan häzirki wagtda 149 döwlet bilen diplomatik gatnaşyklary ýola goýdy we 50 töweregi halkara guramasynyň agzasy bolup durýar.

Gahryman Arkadagymyzyň dünýä bileleşiginiň uzak möhletli maksatlarynyň netijeli durmuşa geçirilmegine ýardam edýän beýik işleri üstünlikli amala aşyrylýar.

Türkmenistanyň Bütindünýä Söwda guramasynda (BSG) synçy hukuk derejesini almagy dünýä ykdysadyýetine goşulyşmak ýolunda möhüm ädim boldy. Bu hukuk derejesi daşary söwda gatnaşyklarynyň mümkinçiliklerini ösdürmäge we daşary ýurt maýa goýumlaryny çekmäge mümkinçilik berer. Dünýä söwdasyna we halkara hyzmatdaşlygyna ýardam etmegiň üstünlikli utgaşdyrylmagy Türkmenistana, ýurduň milli bähbitlerini hasaba almak bilen, BSG-ä goşulyşmagyň berýän ähli artykmaçlyklaryndan we onda bar bolan ylalaşyklaryň ähli mümkinçiliklerinden peýdalanmaga mümkinçilik berer.

M. Hojagulyýew,
«Türkmenstandartlary» baş döwlet gullugy

HEMIŞELIK BITARAPLYGYŇ STANDARTLAŞDYRYŞ ULGAMYNYŇ KÄMILLEŞMEGINE ÝARDAMY

Çuňňur Hormatlanýan Arkadagymyzyň öndengörüjilikli we parasatly ýolbaşçylygynda ýurdumyzyň hemişelik Bitaraplygynyň 25 ýyllyk baýramçylygynyň bosagasynda, ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň çalt depginler bilen ösýän zamanasynda, beýleki ulgamlar bilen bir hatarda standartlaşdyryş ulgamynda hem uly özgertmeler amala aşyrylýar.

Bitaraplyk biziň bütindünýä bileleşigi tarapyndan ykrar edilen beýik gymmatlygymyzdyr. Parahatçylygy we dostlugy, ynsanperwerligi hem-de hoşniýetlilik, hyzmatdaşlygy we ösüşi dabaralandyran taglymatymyzdyr. Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan iki gezek ykrar edilen hemişelik Bitaraplyk hukuk ýagdaýymyz bolsa ählumumy parahatçylygyň we ylalaşygyň pugtalanmagy üçin tagallalary birleşdirýän, özara düşünişmäge hem-de ynanyşmaga esaslanýan gatnaşyklary ýola goýýan döwlet hökmünde berkarar Watanymyzyň dünýädäki abraýyny has-da artdyrýar. Parahatçylygyň we dostlugyň berkarar bolmagy ugrundaky işe goşýan ägirt uly goşandymyzy bütin dünýä ýaýýar.

Türkmenistan özüniň hemişelik Bitaraplyk hukuk ýagdaýynyň 25 ýyllygyny dabaraly belleýär. Ol sebit we ählumumy möçberli syýasy, ykdysady we ynsanperwer meseleleri çözmäge oňyn täsir edýän ýagdaý hökmünde özüni barha aýdyň äşgär edýär.

Hormatly Prezidentimiziň: «Biziň Garaşsyz döwletimiziň Bitaraplyk hukuk ýagdaýy Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan iki gezek ykrar edildi. Bu bolsa dünýäde ählumumy parahatçylygy we ylalaşyklylygy pugtalandyrmagyň, özara düşünişmäge we ynanyşmaga esaslanýan halkara gatnaşyklary ýola goýmagyň hem-de ösdürmegiň bähbidine dünýä bileleşiginiň tagallalaryny birleşdirmäge çalyşýan döwlet hökmünde Garaşsyz Watanymyzyň abraýyny barha belende galdyryýar» diýip belleýär.

Bitaraplyk durnuklylygyň, durmuş adalatlylygynyň we ösüşiň sinonimi hökmünde ýurdumyzyň raýatlarynyň aňyna berk ornaşdy. Halkara gatnaşyklar ulgamynda bolsa Bitaraplyk birek-birege hormat goýmagyň, deňhukuklylygyň, özara bähbitli hyzmatdaşlygyň esasynda döwletleriň arasyndaky gatnaşyklaryň nyşany hökmünde çykyş edýär.

Gahryman Arkadagymyzyň taýsyz tagallalary netijesinde standartlaşdyryş ulgamy hem özgerýär. Muňa mysal hökmünde, ýurdumyzyň çäginde öndürilýän we daşary ýurtlardan getirilýän önümleriň hiline gözegçiligi güýlçendirmek maksady bilen, barlaghanalaryň tehniki binýady döwrebaplaşdyrylýar. Şeýle hem, orta we kiçi telekeçiligi goldamak olaryň işinde ýeňillikleri döretmek maksady bilen, 2020-nji ýylda «Standartlaşdyrmak hakynda» we «Sertifikatlaşdyrmak hakynda» Türkmenistanyň Kanunlaryna degişli üýtgetmeler girizildi we bu işler hem dowam edýär.

G. Nurmammedow,
Türkmenistanyň Döwlet ätiýaçlandyryş
guramasynyň
Baş direktory

«BAKY BITARAPLYK DURNUKLY ÖSÜŞIŇ MÖHÜM GURALY»

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe **Milli Liderimiziň** parasatly baştutanlygynda ösüşiň we rowaçlygyň ýoly bilen ynamly öňe barýan hemişelik Bitarap Türkmenistanyň halkara abraýynyň artýandygy bu gün dünýä jemgyýetçiligi tarapyndan doly ykrar edilýär. Şu günki gün parahatçylyk, dostluk we özara bähbitli hyzmatdaşlyk ýörelgelerine ygrarly ýurdumyzyň syýasy-diplomatik, söwda-ykdysady, medeni-ynsanperwer gatnaşyklaryny netijeli ösdürmek boýunça ýetilen belent sepgitleri, şeýle hem Birleşen Milletler Guramasynyň Durnukly ösüş maksatlarynyň zygiderli amala aşyrylýandygy muny doly aýdyňlygy bilen tassyklaýar.

Hormatly Prezidentimiziň başlangyjy bilen ýurdumyzda döwrüň talaplaryna we möhüm wakalaryna bagyşlanyp, her ýyly döwrebap atlandyrmak baradaky ýörelge indi asylyly däbe öwürüldi. 2020-nji ýylyň «Türkmenistan - Bitaraplygyň mekany» ýyly diýlip yglan edilmegi hem, mundan 25 ýyl ozal saýlanyp alnan oňyn Bitaraplyk syýasatyna ýurdumyzda örän uly ähmiýet berilýändigine şaýatlyk edýär. **Milli Liderimiziň** nygtaýşy ýaly, mukaddes Garaşsyzlyk, hemişelik Bitaraplyk ata Watanymyzyň şöhratly geçmişine, şu gününe we beýik geljegine düşünmäge mümkinçilik berýär. Bu bolsa türkmen jemgyýetiniň ata-babalarymyzyň parasatly wesýetlerine, asylyly ýörelgelerine üýtgeşsiz ygrarlylygyny, döwürleriň we nesilleriň sazlaşykly arabaglanyşygyny şertlendirýär.

Döwletimiziň 25 ýyldan bäri buýsanç bilen göterip gelýän hemişelik Bitaraplyk derejesi Birleşen Milletler Guramasy tarapyndan iki gezek ykrar edilendigine diňe Türkmen halky dälde eýsem bütün dünýä şaýat boldy. Bu bolsa, biziň barýan ýolumyzyň ygtybarlydygyny, bagtyýar durmuşymyzyň bakydygyny nobatdaky gezek subut edýär.

Türkmenistanyň hemişelik Bitaraplygy jemgyýetde durnuklylygy we sazlaşyklylygy pugtalandyrmaga, sebitiň we dünýäniň ähli döwletleri bilen dostlukly we özara bähbitli gatnaşyklary ösdürmäge gönükdirilen içeri hem-de daşary syýasatyň esasydyr. Türkmenistan Birleşen Milletler Guramasynyň beýik münberinden täze teklpleri öňe sürmek arkaly dünýädäki iri parahatçylyk dörediji merkez hökmündäki derejä eýedigini tassyklaýar. Hemişelik Bitaraplyk ýörelgesine, parahatçylyk we hoşniýetli goňsuçylyk gatnaşyklaryna ygrarly bolan Türkmenistan taryhy taýdan gysga döwrüň içinde dünýä giňişliginde belent abraýa mynasyp bolup, ykdysadyýeti sazlaşykly ösýän döwletleriň hataryna girdi.

Hormatly Prezidentimiziň Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe Garaşsyz we hemişelik Bitarap Türkmenistan döwletimiziň ykdysady taýdan durnukly ösüşini saklamakda, halkymyzyň eşretli durmuşda ýaşamagyny üpjün etmekde alyp barýan ýadawsyz tagallalarynyň netijesinde ýurdumyzda zygiderli

ösüşler, özgerişler amala aşyrylýar hem-de ykdysadyýetimiziň ähli ugurlarynda, şol sanda ätiýaçlandyryş bazarynda hem uly üstünlikler gazanylýar.

Hormatly Prezidentimiziň 2020-nji ýylyň 11-nji sentýabrynda sanly wideoaragatnaşyk arkaly geçiren Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň mejlisinde ätiýaçlandyryş ulgamy döwletiň we jemgyýetiň, raýatlaryň hem-de ýuridik şahslaryň bähbitleri bilen baglydygy barada nygtaýşy ýaly, ätiýaçlandyryş ulgamynyň köp wezipeleri ýerine ýetirýändigini sebäpli, bazar gatnaşyklarynyň ösdürilmegine ýardam edip, ilaty durmuş taýdan goramagyň wajyp gurallarynyň birini amala aşyryýar.

«Türkmenistan - Bitaraplygyň mekany» diýlip yglan edilen 2020-nji ýylda ätiýaçlandyryş ulgamy hem günsaýyn kämilleşdirilýär. Ätiýaçlandyryşlaryň şahsy, emläk we raýat-hukuk jogapkärçiligini ätiýaçlandyryş goragy bilen üpjün etmekligi has-da güýçlendirmek maksady bilen, Türkmenistanyň Döwlet ätiýaçlandyryş guramasynyň hukuk binýady kämilleşdirilýär we hereket edýän ätiýaçlandyryş görnüşleri döwrebaplaşdyrylýar. «Ätiýaçlandyryş hakynda» Türkmenistanyň Kanunyna laýyklykda ätiýaçlandyryş işini halkara ülnülerine laýyk getirmekde hem köp sanly işler durmuşa geçirilýär. Bu kanun ýerli fiziki we ýuridik şahslary, şol sanda hem Türkmenistanyň çäginde öz işini alyp barýan daşary ýurt kompaniýalaryny, daşary ýurt fiziki şahslary we raýatlygy bolmadyk adamlary ätiýaçlandyryş hyzmatlaryndan peýdalanmaga bolan hukuk bilen üpjün edýär.

Ýurdumyzda ähli ugurlarda gazanylýan ösüşler mukaddes Garaşsyzlygymyzyň we hemişelik Bitaraplygymyzyň şuglasyndan güýç alýar. Şonuň üçin Garaşsyzlyk we Bitaraplyk ähli halkymyz üçin deň derejeli mukaddeslikdir. Bu mukaddesligi gözümiziň göreji ýaly goramak biziň her birimiziň raýatlyk borjumyzdyr.

H. Geldimyradow,

Türkmen döwlet ykdysadyýet we dolandyryş institutynyň rektory

BAKY BITARAPLYK – YKDYSADY ÖSÜŞE BADALGA

Gahryman Arkadagymyzyň durnukly ösüş strategiýasynda Türkmenistanyň baky Bitaraplyk syýasatyna aýratyn orun degişlidir. Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň 75-nji ýubileý mejlisine gatnaşyjylara wideoýüzlenmesinde: «Çäryjek asyr bäri Bitaraplyk Türkmenistan üçin onuň döwletliliginiň, alyp barýan daşary we içeri syýasatynyň esaslarynyň biri bolup durýar. Bitaraplygyň ýörelgeleri, onuň gymmatlyklary hem-de dünýä garaýyşy ýurdumyzyň milli bähbitlerine, Birleşen Milletler Guramasynyň maksatlaryna we wezipelerine özüniň doly kybap gelýändigini subut etdi» diýip buýsanç bilen bellenilip geçilýär.

Häzirki wagtda Türkmenistanyň baky Bitaraplyk syýasaty halkara derejesinde doly ykrar edilen ýörelgedir. Munuň şeýlediginiň aýdyň subutnamasy bolup, ýurdumyzyň bu teklibiniň Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasy tarapyndan iki gezek kabul edilmegi hem-de 2017-nji ýylyň fewral aýynda bu halkara guramasyna agza döwletleriň örän köpsanlysynyň awtordaşlygynda 12-nji dekabry Halkara Bitaraplyk güni diýip biragyzdan yglan edilmegi hem çykyş edýär.

Milli Liderimiz öz çykyşlarynda Türkmen Bitaraplygynyň ykdysady ugruna möhüm üns berýär. Munuň özi ýurdumyzyň durmuş-ykdysady taýdan sazlaşykly ösüşi, onuň özara peýdaly daşary ykdysady we söwda gatnaşyklaryny ösdürmek üçin zerur şertleriň döredilmegini göz önünde tutýar. Bu hem tötänden däl, sebäbi hormatly Prezidentimiziň adalatly belleýşi ýaly, Türkmenistanyň Bitaraplygy ykdysady hyzmatdaşlygy haýsydyr bir babatda syýasylaşdyrmakdan saklaýar, biziň daşary ýurtlar bilen hyzmatdaşlygymyza deňhukukly gatnaşyklary üpjün edýär.

Döwlet Baştutanymyz Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň 75-nji ýubileý mejlisine gatnaşyjylara wideoýüzlenmesinde koronawirus pandemiýasynyň ählumumy ykdysadyýetiň barşyna we ugurlaryna ep-esli derejede ýaramaz täsirini ýetirýändigini aýratyn nygtamak bilen, Durnukly ösüş maksatlaryny ýerine ýetirmek boýunça dünýä jemgyýetçiliginiň tagallalaryny tijendirmäge, bu babatda ykdysady we söwda gatnaşyklaryny dikeltmäge gönükdirilen hyzmatdaşlygy işjeňleşdirmäge çagyryýar.

Häzirki döwürde dünýä ykdysadyýetini durnukly ösüş ýoluna çykarmak üçin şertleri döretmek zerurlygy ýüze çykýar. Hormatly Prezidentimiziň Durnukly ösüş syýasatynyň ileri tutulýan ugurlary hökmünde energetika, ulag, senagat we söwda ulgamlary saýlanyp alnan.

Hormatly Prezidentimiziň parahatçylyk we howpsuzlyk, durnukly energetika we ulag, ekologiýa we howanyň üýtgemegi ýaly möhüm ugurlarda öňe süren teklpleri häzirki wagtda iri möçberli we uzak möhletli halkara maksatnamalaryň hem-de taslamalaryň üsti bilen durmuşa geçirilýär. Şeýlelikde, Türkmenistanyň we milli Liderimiziň dünýäde uly abraýyny nazara alyp, halkara bileleşigi ýurdumyzy BMG-niň Baş Assambleýasynyň Başlygynyň orunbasarlygyna altynjy gezek saýlady. Munuň özi Watanymyzyň hemişelik Bitaraplygynyň şu ýyl şanly 25 ýyllygynyň, şeýle hem Birleşen Milletler Guramasynyň döredilmeginiň 75 ýyllygynyň dabaraly belenilýändigini bilen baglylykda örän uly ähmiýete eýedir.

Türkmenistan dünýä ýüzünde energetika howpsuzlygyny üpjün etmek babatynda işjeň başlangyçlar bilen çykyş edýän döwletleriň hatarynda barýar. Gahryman Arkadagymyzyň başlangyçlary bilen Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasy bu ugurda iki gezek Kararnama kabul etdi. Häzirki wagtda hem, Türkmenistan energiýanyň iberilmeginiň durnuklylygy we ygtybarlylygy ulgamynda Birleşen Milletler Guramasynyň halkara-hukuk guralyny döretmek boýunça işleri işjeňleşdirýär.

Türkmenistan ulag meselesi babatda giň halkara gatnaşyklarynyň başyny başlaýjylaryň biri hökmünde adatdan daşary ýagdaýlaryň döwründe halkara ýük daşalyşynyň durnuklylygyny üpjün etmek meselelerine garamagy teklip edýär. 2021-nji ýylda deňze çykalgasy bolmadyk ösüp barýan ýurtlaryň ministrleriniň Türkmenistanda geçirilmegi meýilleşdirilýän halkara maslahaty bu mesele babatda ylalaşykly çemeleşmeleri işläp taýýarlamak üçin anyk meýdança öwürler.

Baky Bitaraplygymyzyň ýyllarynda ýurdumyzda döwrebap ulag-kommunikasiýa ulgamy döredildi. Aýratyn-da, Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe gurlup, ulanmaga berlen desgalar we binalar halkara hyzmatdaşlygyny ösdürmekde örän wajyp ähmiýete eýedirler. Olaryň hatarynda «Demirgazyk-Günorta» demir ýol geçelgesini, Kerki-Ymamnazar-Akina demir ýoluny, Türkmenabat-Farap we Kerki-Kerkiçi demir ýol we awtoulag köprülerini, Türkmenbaşy halkara deňiz portuny, Aşgabat, Türkmenbaşy we Türkmenabat şäherlerinde gurlup ulanmaga berlen halkara howa menzillerini we ençeme beýleki halkara standartlaryna doly laýyk gelýän desgalary getirse bolar. Häzirki wagtda ýurdumyzda ýokary tizlikli gara ýollaryň gurluşyklary ýokary depginlerde alnyp barylýar, ykdysadyýetimiziň ähli pudaklarynda we toplumlarynda sanly ykdysadyýeti ornaşdyrmak boýunça işler giň gerimlerde alnyp barylýar. Bu işler diňe bir ýurdumyzyň eksport-import gatnaşyklaryny kämilleşdirmek bilen çäklenmän, eýsem Türkmenistanyň Ýewropa bilen Aziýanyň çatrygynda ýerleşýän wajyp ulag geçelgesine, logistiki merkezine öwürilmegine hem getirer. Parahatçylyk, dostluk-doganlyk we hoşniýetli goňsuçylyk ýörelgelerine esaslanýan Türkmenistan ýurdumyzyň ykdysady kuwwatyny berkitmekde, halkara hyzmatdaşlygynyň

gerimini giňeltmekde, türkmen harytlarynyň dünýäň ähli künjeklerine ykdysady taýdan bähbitli ugurlar bilen aralaşmagynda, içerki bazarlarymyzyň daşary ýurt önümleri bilen bökdençsiz üpjün edilmeginde aýratyn ähmiýete eýe bolan ulag-kommunikasiýa ulgamyny täze belentliklere çykarýar.

Ulag-kommunikasiýa ulgamyny ösdürmekde hormatly Prezidentimiz Hazar deňziniň ähmiýetine aýratyn üns berýär. Sebit derejesinde, hormatly Prezidentimiziň Hazar deňziniň hukuk derejesi hakyndaky Konwensiýanyň taýýarlanylmagynda we gol çekilmeginde, Hazarýaka döwletleriniň Hökümetleriniň arasynda söwda-ykdysady hyzmatdaşlygy hakynda hem-de ulag ulgamynda hyzmatdaşlyk hakynda ylalaşyklaryň kabul edilmeginde bitiren we bitirýän işleri aýratyn bellärligidir. Hormatly Prezidentimiziň başlangyçlary bilen 2019-njy ýylda birinji Hazar ykdysady forumynyň Türkmenistanda, hususan-da «Awazada» geçirilmegi hem bu beýik işleriň oňyn netijeleri berýändiginiň aýdyň subutnamasydyr.

Milli Liderimiziň taýsyz tagallalary bilen önümçiligi diwersifikasiýalaşdyrmak, täze tehnologiýalary özünde jemleýän önümçilikleri döretmek, işjeň maýa goýum syýasatyny alyp barmak, ýurdumyzyň eksport kuwwatyny artdyrmak, importynyň ornuny tutýan önümçilikleri döretmek, durmuş ulgamlaryny ösdürmek, adamynyň aň-bilim maýasyny ösdürmäge uly üns bermek, döwlet bilen hususy eýeçiligiň arasynda jebis hyzmatdaşlygy ýola goýmak babatynda düýpli işler alnyp barylýar. Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe döredilýän önümçilikleriň bazar ykdysadyýetiniň şertlerine çalt uýgunlaşdyrmak, täze döredilen we öňki hereket edýän önümçilikleriň dünýä bazarlarynda bäsdeşlige ukyplylygyny ýokarlandyrmak, ösen tehnologiýalary we innowasiýalary ulanýan dürli eýeçilik görnüşlerine daýanyp ösýän önümçilikleri döretmek, dolandyryşyň has kämil, bazar şertlerine uýgunlaşan usullaryny ulanmak aýratyn ähmiýete eýedir.

Şunuň bilen baglylykda, şeýle hem dünýä ykdysadyýetini dikeltmek, söwdany we maýa goýumalaryny höweslendirmek boýunça işlerde Bütindünýä söwda guramasynyň ähmiýeti hem bellärligidir. Türkmenistanyň ýakynnda bu guramanyň synçy derejesini alandygyny ugur edinip, ählumumy ykdysadyýetdäki çökgünlik ýagdaýlaryny çalt ýeňip geçmek, ony oňyn depginli ösüşe geçirmek boýunça anyk çäreleri öňe ilerletmek üçin açylýan mümkinçilikleri netijeli peýdalanmalydyrys.

B. Taňryberdiýew,
Türkmen döwlet maliýe institutynyň rektory

TÜRKMENISTANDA ZÄHMET BAZARYNY DÖWLET TARAPYNDAN KADALAŞDYRMAGYŇ DÖWREBAP USULLARY

Zähmet bazary milli ykdysadyýetiň ösüş depginlerini üpjün edýän we ösüşiniň häsiýetini kesgitleýän mehanizm bolup durýar. Ilatyň ykdysady işjeňliginiň, iş bilen meşgullygyň we işsizligiň derejesi diňe bir bazar ykdysadyýetiniň ösüşine bagly bolman, eýsem, zähmet bazarynyň we iş bilen üpjünçiligiň döwlet tarapyndan kadalaşdyrylyşynyň netijeli çärelerine hem baglydyr. Milli ykdysady ulgamy diwersifikasiýalaşdyrmak, senagatlaşdyrmak we sanlylaşdyrmak strategiýasynyň durmuşa geçirilmegi işçi güýji bazarynyň ýagdaýyna hem özüniň täsirini ýetirýär. Täze şertlerde zähmet resurslarynyň hiliniň ykdysadyýetiň bildirýän talaplaryna laýyk gelmezligi, ykdysady taýdan işjeň ilatyň zähmet mobilliginiň pes derejesi, hödürlemäniň we hyrydarlygyň arasynda deňagramlylygyň bolmazlygy soňky döwürde zähmet bazaryny döwlet tarapyndan kadalaşdyrmak bilen bagly meseleleriň wajyplygyny artdyrdy.

Soňky döwürde zähmet we iş üpjünçiligi bilen bagly meseleler ylmy jemgyýetçiligi tarapyndan uly gyzyklanma bildirilýän temalaryň birine öwrüldi. Bu kanunalaýyk ýagdaý bolup, ol, ilkinji nobatda, zähmetiň ýerine ýetirýän wezipeleriniň köpdürlüligi bilen baglanyşyklydyr. Birinjiden, zähmet girdeji almagyň, maddy taýdan özüni üpjün etmegiň serişdesi bolup durýar. Şunuň bilen birlikde, ol şahsyýetiň kemala geliş gurşawyny döredýär, özüni beýan etmegiň usuly bolup durýar, şeýle-de jemgyýetçilik gatnaşyklarynyň döremeginiň esaslaryny emele getirýär. Ikinjiden, zähmet we iş üpjünçiligi çygrynyň ýurduň ilatynyň esasy toparlaryny öz içine almagy iş üpjünçilik bilen bagly meseleleriň düýpli häsiýetine şaýatlyk edýär. Üçünjiden, jemgyýetçilik ösüşinde, ýagny ykdysadyýetde, durmuş ulgamynda, şeýle-de demografik çygyrda bolup geçýän islendik özgerişlikler zähmet pudagynyň özgermegine getirýär. Bu ýagdaý zähmet bazarynyň köp şertleriň üýtgäp durmagy netijesinde hemişe özgertmelere sezewar bolýandygyny aňladýar.

Jemgyýetçilik ösüşiniň häzirkі şertlerinde döwlet tarapyndan durmuş-ykdysady meseleleri çözmek, hususan-da, netijeli iş bilen meşgullygy üpjün etmek üçin zähmet bazarynyň ähli düzümlerini öwrenmek we olaryň özaragatnaşygynyň hem-de özaratäsiriniň aýratynlyklaryny seljermek möhüm meseleleriň biridir. Jemgyýetiň durmuşynda zähmetiň tutýan ornuna laýyklykda zähmet bazarynyň iki sany möhüm wezipesi tapawutlandyrylýar. Zähmet bazarynyň ýerine ýetirýän ykdysady wezipesi önümçilik we önümçilik däl ýaýrawa işgärleri rejeli çekmekden, zähmet resurslaryny paýlamakdan, kadalaşdyrmakdan we netijeli ulanmakdan ybaratdyr. Durmuş wezipesiniň mazmuny jemgyýetçilik we ykdysady ösüşiniň derejesine laýyk gelýän işçi güýjüniň gaýtadan döredilmegi üçin şertleri döretmek bilen baglanyşyklydyr.

Türkmenistanda ilatyň iş bilen üpjünçiligi çygrynda alnyp barylýan döwlet syýasatynyň mazmuny 2010-njy ýylda hormatly Prezidentimiziň «Türkmenistanyň

durmuş-ykdysady ösüşiniň döwlet kadalaşdyrylyşy» atly eserinde häsiýetlendirildi we onda bu syýasatyň netijeli iş bilen üpjünçilige gönükdirilýändigigi kesgitlendi. Şunda netijeli iş bilen üpjünçiligiň aýratynlyklaryna berlen häsiýetnama laýyklykda, doly iş bilen üpjünçilik ony mukdar taýdan beýan edýän bolsa, netijeli iş bilen üpjünçilik hil görkezijisi bolup durýar. Ykdysady nukdaýnazardan seljerilende, netijeli iş bilen üpjünçilik adam resurslarynyň has rejeli ulanylmagyny aňladýar. Ýöne durmuş taýdan baha berlende onuň zähmet adamsynyň bähbitlerine laýyk gelýändigigi äşgär bolýar.

Iş bilen üpjünçilik çygrynda döwlet syýasatynyň ileri tutulýan ugurlary işçi güýjüne hyrydarlygy giňeltmekden, işe ýerleşmegine ýardam bermekden, zähmet bazarynyň talaplaryna we wezipelerine laýyklykda işçi güýjüniň netijeli ulanylmagy üçin berilýän goldawy üpjün etmekden ybaratdyr. «Biz döwlet syýasatynda işçi güýjüni netijeli dolandyrmak we zähmet bazarynyň meselelerini çözmek boýunça çäreler hem üns bermelidir» diýip, döwlet Baştutanymyzyň aýdan sözleri, ýurdumyzda zähmet we iş üpjünçilik çygrynda häzirki wagtda alnyp barylýan işleriň mundan beýläk-de işjeňleşdirilmegine döwrüň uly talap bildirýändigini ýene-de bir gezek tassyklaýar.

Häzirki döwürde dünýäde maliýe-ykdysady çökgünligiň dowam etmegi ykdysadyýetiň ähli pudaklaryna, şol sanda zähmet bazarynyň ýagdaýyna hem öz täsirini ýetirýär. Şol bir wagtda häzirki döwürde dünýäde ýiti ýokanç keseliniň ýaýramagy bilen baglanyşykly global hadysa hem milli zähmet bazaryndaky ýagdaýy çylşyrymlaşdyrýan sebäpleriň biridir. Hususan-da, onuň bilen baglanyşykly belli bir çäklendirmeleriň girizilmegi hyzmatlar ulgamynda, ýagny dynç alyş, ulag, myhmanhana işewürliginiň we beýleki käbir ulgamlaryň işjeňliginiň peselmegini şertlendirdi. Ýöne döwlet tarapyndan amala aşyrylan we durmuşa geçirilmegi dowam etdirilýän gaýragoýulmasyz çäreler zähmet bazarynda ýagdaýyň ýaramazlaşmagynyň önüni almaga mümkinçilik berýär.

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwri milli ykdysady ulgamyň diwersifikasiýa ýoly bilen giňden ösdürilýän döwrüdir. Şunuň bilen baglylykda, zähmet bazaryna gatnaşyjylaryň arasynda bäsdeşlik gatnaşyklarynyň mundan beýläk-de ösdürilmegine obýektiw zerurlygyň döremegi, ahyrky netijäni gazanmaga gönükdirilen delilleriň has giň ýaýramagy, hünär ussatlygyny we başarnyklaryny ösdürmek islegleri jemgyýetçilik ösüşiniň häzirki tapgyrynda bazaryň bu görnüşiniň ozalky ýerine ýetirýän wezipelerinden başga-da täze wezipeleri ýerine ýetirip başlamagyna getirdi. Ykdysady ýaýrawda bolup geçýän şeýle ýagdaýlaryň hemmesiniň hasaba alynmagy zähmet bazaryny täze şertlere uýgunlaşdyrmak mehanizmini oýlanyşykly guramaga mümkinçilik berýär.

Milli ykdysadyýeti ösdürmek üçin zerur bolan zähmet resurslary bilen üpjün etmek meselesi ähmiýeti boýunça döwlet syýasatynyň birinji derejeli meselesi bolupdy we dünýäde dowam edýän daşary amatsyz täsirlere garamazdan, ol häzirki döwürde hem şeýle bolmagynda galýar.

Işçi güýjüni hödürleýänleriň we olara hyrydarlaryň duşuşygyny guramak arkaly ykdysady taýdan işjeň ilatyň iş üpjünçiligine ýardam bermek, kärhanalary we edaralary hakyna tutma işgärleriň zerur sany, hili we talap edilýän başarnyklary bilen üpjün etmek, gatnaşýan taraplaryň bäsdeşlik gatnaşyklaryny kemala getirmek we

saklamak, zähmet bazarynyň ýagdaýy baradaky maglumatlary ýaýratmak ýaly wezipeler häzirki zaman zähmet bazarynyň esasy wezipeleri bolup durýar.

Milli ykdysadyýetiň diwersifikasiýalaşdyrylmagy netijesinde zähmet bazarynda hem ýagdaý üýtgeýär. Ykdysadyýetiň tehnologik taýdan döwrebaplaşmagy zähmet bazarynda özgertmeleriň bolup geçmegine, ýagny döp bolan pudaklarda zähmet resurslaryna bolan islegiň peselmegine we täze pudaklarda olara islegiň artmagyna getirýär.

Islendik ýurtda amala aşyrylýan ykdysady, syýasy we durmuş özgertmeleriň zähmet bazarynyň institusional özgermegine getirýändigigi tejribeden mälimdir. Zähmet potensialyny netijeli ulanmak ykdysady ösüşi üpjün edýän möhüm şert bolup durýar. Mundan başga-da, ykdysadyýetiň diwersifikasiýalaşdyrylmagy netijesinde innowasion ösüş üpjün edilýär. Häzirki döwürde döwlet tarapyndan işewürlige berilýän köptaraply goldaw şeýle ösüşiň daşary şertleriniň biri bolup, ol, öz gezeginde, iş üpjünçilik meseleleriniň çözülmegine we täze iş orunlarynyň döremegine ýardam berýär. Bu kanunalaýyk ýagdaý täze kemala gelen durmuş-ykdysady şertlerde zähmet bazaryny kadalaşdyrmak meselesiniň möhüm meseleleriniň biri bolup durýandygyny, zähmet öndürijiliginiň depginleriniň köp babatda bu bazaryň netijeli hereketine bagly bolup durýandygyny görkezýär.

Dünýä tejribesinde zähmet bazarynyň meselelerini çözmek üçin iş üpjünçilige ýardam bermegiň işjeň çäreleri ulanylýar. Olar zähmet resurslaryny ösdürmek, işçi güýjüne islegi artdyrmak, zähmet bazarynyň institutlarynyň işini kämilleşdirmek arkaly amala aşyrylýar. Ykdysady çygyrda bu önjeýli iş üpjünçiliginiň, zähmet öndürijiliginiň we zähmet hakynyň ýokarlanmagyna, durmuş babatynda işsizligiň peselmegine, zähmet işjeňliginiň artmagyna we adam kuwwatynyň ösmegine getirýär.

Häzirki döwürde ýurdumyzda alnyp barylýan diwersifikasiýa syýasaty adam maýasyna köp möçberde maliýe serişdeleriniň gönükdirilmegini talap edýär. Çünki adam maýasy iş üpjünçilik we ýurduň geljekki ösüşi bilen aýrylmaz baglanyşykly bolup durýar. Milli ykdysadyýetiň köpugurly ösüşi, ilkinji nobatda, çäge we çalt özgerýän şertlere uýgunlaşmak ukyby ýokary bolan işçi güýçlerine daýanýar.

R. Jepbarow,
*Türkmenistanyň Döwlet daşary ykdysady
iş bankynyň Müdiriýetiniň başlygy*

MAÝA GOÝUM TASLAMALARYNY MALIÝELEŞDIRMEKDE HALKARA MALIÝE GURAMALARY BILEN IŞJEŇ HYZMATDAŞLYK

Hormatly Prezidentimiziň beýik başlangyçlary bilen üstünlikli amala aşyrylýan giň gerimli özgertmeleriň netijesinde ykdysadyýetimizde durnukly ösüş üpjün edilýär. «Türkmenistan – Bitaraplygyň mekany» ýubileý ýylynda giňden beleniljek hemişelik Bitaraplygymyzyň şanly 25 ýyllyk toýuna bank tarapyndan öňde goýlan maksatnamalaryň işleri üstünlikli ýerine ýetirmek wezipeleri durýar.

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe milli Liderimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň alyp barýan «Açyk gapylar» syýasatyna laýyklykda, ata-Watanymyzda halkara maýa goýum işjeňliginiň artdyrylmagyna uly ähmiýet berilýär. Maýa goýumlary babatdaky halkara gatnaşyklary ilerletmek bilen, Türkmenistan ygtybarly hyzmatdaş hökmünde bütin dünýäde ykrar edilýär. Diýarymyzdaky syýasy-jemgyýetçilik durmuşyndaky asudalyk, döwletimiziň hemişelik Bitaraplyk derejesi, durnukly durmuş-ykdysady ösüşimiz, ýurdumyzda döwrebap ulag-aragatnaşyk infrastrukturanyň hereket etmegi, daşary ýurt maýa goýumlarynyň kanun taýdan goraglylygy, maýadarlary höweslendirmek üçin döredilýän salgyt, gümrük boýunça ýeňillikler netijeli daşary ýurt maýa goýum syýasatynyň rowaçlanmagyna ähli mümkinçilikleri döredýär.

Alnyp barylýan oýlanyşykly maýa goýum syýasatynyň netijesinde, Türkmenistanyň ykdysadyýetiniň ösüş depginleri ýokary derejede saklanýar. Köp ýyllaryň dowamynda daşary ýurtlara iberilýän harytlaryň görnüşleriniň artmagy netijesinde daşary söwdanyň oňyn tapawudy saklanyp gelýär.

Türkmenistanyň Prezidentiniň maýa goýum syýasaty ykdysadyýetiň ýokary ösüş depginleriniň we netijeliliginiň üpjün edilmegine gönükdirilendir. Bu ugurda öňde durýan wezipeleri çözmek, şeýle-de bazar gatnaşyklaryny ilerletmek, halk hojalyk toplumyny düzümläýin özgertmek üçin Türkmenistanyň Hökümeti tarapyndan ösüş maksatnamalarynyň birnäçesi kabul edildi we üstünlikli durmuşa geçirilýär.

Milli Liderimiziň Türkmenistanyň 2020-2025-nji ýyllar üçin daşary ykdysady işiniň ösüşiniň Maksatnamasynda maýa goýumlaryny çekmek, eksport ugurly hem-de daşary ýurtlardan getirilýän harytlaryň ornuny tutýan önümleri öndürýän önümçilikleri höweslendirmek, oňaly işewür ýagdaýy döretmek, Türkmenistanyň halkara karz derejesini kesgitlemek boýunça toplumlaýyn çäreler belenildi.

Maýa goýum syýasatynyň durmuşa geçirilmeginde we ýurdumyzyň ykdysadyýetine daşary ýurt maliýe serişdeleriniň çekilmeginde Türkmenistanyň Hökümeti tarapyndan netijeli işler alnyp barylýar. Soňky 10 ýyllyň dowamynda daşary ýurt maliýe guramalaryndan jemi 13 milliard amerikan dollaryna golaý maliýe serişdeleri çekildi.

Çekilen maýa goýum serişdeleri, esasan, ýurdumyzyň nebitgaz toplumynyň gaýtadan işleýän pudagyna, himiýa senagatyna, elektroenergetika, demir we

awtomobil ýollarynyň gurluşygyna, obasenagat toplumynyň ösdürilmegine gönükdirilýär

Ýurdumyzyň ykdysadiýetine çekilen karz serişdeleriň pudaklar boýunça bölünişinde nebitgaz senagaty 60%, himiýa senagaty 17%, ulag we aragatnaşyk ulgamy 9%, oba hojalygy 11%, energetika pudagy 3%-ni eýeleýär. Daşary ýurtlardan çekilen maliýe serişdeleriň umumy möçberleriniň ýurt boýunça bölünişinde Ýaponiýa 42%, Koreýa 18%, Hytaý 16%, Saud Arabystany 1%, Germaniýa Federatiw Respublikasy 6%, Amerikanyň Birleşen Ştatlary 5%, Şweýsariýa Konfederasiýasy 0,5%, Halkara maliýe guramalar 12% eýeleýär.

Türkmenistan abraýly halkara maliýe guramalary we eksport karz agentlikleri bilen gatnaşyklary ösdürmekde degişli işleri alyp barýar. Türkmenistan birnäçe halkara maliýe guramalarynyň agzasy bolup durýar. Şolaryň hatarynda Bütindünýä banky, Aziýa ösüş banky, Yslam Ösüş Banky, Halkara pul gaznasy, Ýewropanyň täzeleniş we ösüş banky we beýlekiler bar.

Aziýa Ösüş banky bilen hyzmatdaşlykda geçen döwrüň içinde ýola goýlan netijeli maýa goýum gatnaşyklarynyň ileri tutulýan ugurlarynyň hatarynda ýangyç-energetika pudagy hem-de energiýa serişdelerini ugratmagyň eksport ugurlaryny ösdürmek, üstaşyr ulag düzümini döretmek, kiçi we orta telekeçiligi ösdürmäge ýardam etmek ýaly ugurlar bar. AÖB maýa goýum taslamalaryny saýlamak maksady bilen, maliýe, ykdysady, daşky gurşaw, durmuş we beýleki zerur bahalandyrmalar üçin berk düzgünleri we çäreleri ulanýar.

2018-nji ýylyň 23-nji oktýabrynda Aziýa ösüş bankynyň 2019-2021-nji ýyllar aralygynda Türkmenistan boýunça işewürlük meýilnamasy Türkmenistanyň Prezidenti bilen ylalaşyldy. Bu meýilnamanyň çäklerinde kiçi we orta telekeçiligi maliýeleşdirmek, demir ýollary döwrebaplaşdyrmak, «Türkmenistan-Owganystan-Päkistan-Hindistan» gaz geçirijisini maliýeleşdirmek, elektrik energiýa pudagyny ösdürmek, döwlet maýa goýumalaryny dolandyrmak ugurlary boýunça iş geçirmeklik meýilleşdirilýär.

Türkmenistanyň Hökümetiniň we Yslam ösüş bankynyň ikitaraplaýyn hyzmatdaşlygynyň çäklerinde durmuş ulgamynyň taslamalaryny maliýeleşdirmekde adaty ylalaşyklary we tehniki kömegi, şeýle hem yslam maliýeleşdirişiniň idžara, istisna, murabaha ýaly usullary peýdalanylýar.

Yslam Ösüş banky, OPEK gaznasy, Saud Ösüş gaznasy bilen işjeň hyzmatdaşlygyň netijesinde durmuş taýdan möhüm taslamalaryň birnäçesi maliýeleşdirildi. Türkmenistanyň ägirt uly gory bolan energiýa serişdelerini dünýä bazarlaryna çykarmagyň eksport ugurlarynyň biri bolan «Türkmenistan-Owganystan-Päkistan-Hindistan» gaz geçirijisiniň taslamasynyň durmuşa geçirilmegi üçin Yslam Ösüş Bankyndan 700 mln amerikan dollary, Saud Ösüş gaznasy bilen 100 million amerikan dollary möçberinde maliýeleşdiriş işleri ýerine ýetirilýär.

Ýewropanyň täzeleniş we ösüş banky ýurdumyzyň kiçi we orta telekeçiligini goldamak boýunça maýa goýum taslamalarynyň maliýeleşdirmegine işjeň gatnaşdy.

Şeýle hem, soňky ýyllaryň dowamynda Ýaponiýanyň, Germaniýanyň, Fransiýanyň, Koreýanyň, Hytaýyň, Italiýanyň, Awstriýanyň we Şweýsariýanyň

maliýe institutlar birleşmeleri bilen hyzmatdaşlykda birnäçe wajyp taslamalar üstünlikli amala aşyrylýar.

Ýurdumyzda hususy ulgamy ösdürmek ugrunda daşary ýurtlardan göni maýa goýumlary çekmekde oňaýly maýa goýum şertleri döredilen. Hususan-da, degişli kadalaşdyryjy hukuknamalary işlenip taýýarlanylady we yzygiderli kämilleşdirilýär, şol sanda daşary ýurtlardan çekilen maýa goýumlaryň goraglylygy kepillendirilýär. 2017-nji ýylda kabul edilen «Erkin ykdysady zolaklar hakyndaky» Kanuna laýyklykda salgyt salmak we ýer bölekleriniň kärendesi boýunça amatly ýeňillikleri berýän mümkinçilikler döredildi.

Türkmenistanyň Prezidentiniň kiçi we orta telekeçiligi döwlet tarapyndan goldamak boýunça syýasatyny durmuşa geçirmek maksady bilen soňky bir ýylyň dowamynda ABŞ-nyň «Deere Finance Inc» kompaniýasy, YÖB, OPEK halkara ösüş gaznasy bilen, hyzmatdaşlygyň çäklerinde ABŞ-nyň 170 mln. amerikan dollary möçberinde maliýe serişdelerini çekmek barada degişli ylalaşyklara gol çekildi. Milli önüm öndürijilere berilýän goldawyň netijesinde halkyň işleglerini kanagatlandyryýan ýokary hilli önümleriň we hyzmatlaryň sany yzygiderli artdyrylýar. Bu bolsa, öz gezeginde, ilatyň girdejilerini we durmuş taýdan üpjünçiligini ýokarlandyrmaga, import edilýän harytlaryň ýerli önümler bilen öwezini çalyşmaga we eksport edilýän harytlaryň görnüşlerini köpeltmäge ýardam berýär.

Söwda-ykdysady we maýa goýum ulgamlaryndaky özara bähbitli halkara hyzmatdaşlygynyň ösdürilmegi hormatly Prezidentimiziň durmuşa geçirýän döwlet syýasatynyň möhüm ugry bolup durýar. Munuň özi Türkmenistanyň köpugurly ykdysady mümkinçilikleriniň amala aşyrylmagyny, milli ykdysadyýetimiziň sazlaşykly hem-de toplumlaýyn ösüşini üpjün edýär.

M. Arabow,
«Halkbank» paýdarlar täjirçilik banky

TÜRKMENISTANYŇ «HALKBANK» PAÝDARLAR TÄJIRÇILIK BANKY TARAPYNDAN HÖDÜRLENÝÄN WE ÝERINE ÝETIRILÝÄN TÄZEÇIL HYZMATLAR

Ýene-de sanlyja günlerden 25 ýaşyny doldurjak hemişelik Bitaraplygymyz halkara hyzmatdaşlygynyň ähli ugurlarynda aýdyň ýollaryň, bähbitli gatnaşyklaryň gönezligine, başlangyjyna öwrülýär.

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe bank ulgamynyň döwrebaplaşmagy ýurdumyzyň banklarynyň müşderileri üçin täze mümkinçilikleriň we oňaýlyklaryň ägirt uly dünýäsini açýar.

Hormatly Prezidentimiziň milli ykdysadyýetimiziň ähli pudaklarynyň önünde goýýan strategik wezipelerini ýerine ýetirmekte bank ulgamy möhüm orny eýeleýär. Milli ykdysadyýetimiziň bazar gatnaşyklaryna geçýän döwründe ýurdumyzy durmuş-ykdysady taýdan ösdürmek ugrunda diwersifikasiýalaşdyrylan, bäsdeşlige ukyply, innowasion ösüşini üpjün etmek üçin maliýe we bank ulgamlarynyň durnukly bolmagyny gazanmak wajyp bolup durýar.

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň öňdengörüjilikli, pähim-paýhasa ýugrulan, il-ýurt bähbitli alnyp barylýan uly möçberli we giň gerimli özgerişleriň netijesinde Türkmenistanyň bank ulgamy hem halk hojalygynyň ähli pudaklary bilen bir hatarda zygiderli düýpli özgertmeleri başdan geçirdi. Bu ýerde karz edaralarynyň ýöriteleşdirilen ugrunyň gerimini giňeltmeklige, bank gözegçiligini we düzgünleşdirilişini kämilleşdirmeklige gönükdirilen çäreler öz ornuny tapdy.

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe hormatly Arkadagymyzyň parasatly ýolbaşçylygynda ýurdumyzyň bank ulgamynda alnyp barylýan öňegidishlikler her birimizi buýsandyrýar.

Ilatymyza dünýä derejesinde bank hyzmatlaryny hödürlemek, halkymyzyň ösen isleglerini nazarda tutmak bilen, sanly «Internet-bank», «Mobil-bank» bank hyzmatlarynyň hödürlenilmegi, olaryň sanynyň köpelig, hiliniň has-da ýokarlandyrylmagy, bank ulgamynyň hödürleýän «Elektron söwda»hyzmatyny hem şolaryň hataryna goşup bileris.

«Elektron söwda» (ýa-da e-söwda) - bu harytlary internetiň üsti bilen satmak ýa-da satyn almak hyzmatydyr. «Elektron söwda» hyzmatynda harytlar we hyzmatlar üçin tölegler diňe onlaýn görnüşde amala aşyrylýar. Bu düşünje internet arkaly amala aşyrylýan töleg amallaryny, müşderileri we telekeçileri, şeýle hem e-söwda hyzmatyny hödürleýän ýuridiki şahslary öz içine alýar.

Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik banky tarapyndan elektron söwda ulgamyny ösdürmek boýunça möhüm işler durmuşa geçirilýär. Olaryň biri hem nagt pul dolanşygyny azaltmak we döwrebap tehnologiýalaryna esaslanýan nagt däl hasaplaşyklarynyň usulyny ornaşdyrmak boýunça anyk işleriniň amala aşyrylmagynda dünýä tejribesinden ugur alyp, «Cash back» hyzmatlarynyň usulyny we göterim derejelerini kämilleşdirmek maksady bilen bankymyz tarapyndan nagt

däl hasaplaşyklaryň möçberini ösdürmekligi göz önünde tutup, 3 göterimli «Cash back» baýrak hyzmaty ýola goýulyp, ilat köpçüligine ýaýratmak boýunça metbugatda we teleýaýlymlarda mahabat işleri yzygiderli geçirilýär.

Şeýle hem «Altyn asyr» aýlyk bank kartynyň galyndysyna hasaplanylýan 5 (bäş) göterim möçberi 6,8 (alty bütin ondan sekiz) göterime çenli ýokarlandyryldy.

Täjirçilik bankymyz tarapyndan ykjam telefonlar üçin niýetlenen goşundylar hem yzygiderli kämilleşdirilip durulýar. Sanly «Internet-bank» we «Mobil-bank» hyzmatlarymyzdan peýdalanýan ulanyjylarymyzyň sany günsaýyn artýar.

«Internet-bank» we «Mobil-bank» hyzmatlarynyň esasy amatlylyklarynyň biri hem günün islendik wagtynda, ýagny bankyň ýa-da edaralaryň iş wagtyna bagly bolmazdan, dynç alyş ýa-da baýramçylyk günleri hem köp sanly hyzmatlara nagt däl görnüşinde töleg edip bolýanlygydyr. Mysal üçin berlen karzlaryň esasy bergilerini we göterimlerini, öýjükli aragatnaşyk, internet, IP-telewideniýe, jemagat hojalyk hyzmatlaryny we Aşgabat şäher telefon ulgamynyň hyzmatlary üçin tölegleri raýatlarymyz özbaşdak geçirip bilýärler.

Hormatly Prezidentimiziň taýsyz tagallalary bilen, ýurdumyzyň bank ulgamynyň işini döwrebaplaşdyrmak we hyzmatlaryň sanly görnüşlerini hödürlemekligi ýola goýmak boýunça maksatnamalaýyn işler durmuşa geçirilýär. Ýurdumyzyň beýleki banklary bilen bir hatarda Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik banky hem bu babatda möhüm ädimleriň birnäçesini ätdi. 2020-nji ýylyň 21-nji awgustynda Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň sanly wideoaragatnaşyk arkaly geçirilen mejlisinde hormatly Prezidentimize hem hasabat berlişi ýaly, bankymyz tarapyndan «Halkbank terminal» atly täze hyzmat ýola goýuldy. Bu hyzmat döwrebap we ygtybarly tehniki platformasynda taýýarlanan we nagt däl hasaplaşykda ulanylýan adaty töleg terminalynyň ýerini tutup biljek ykjam goşundy bolup, söwda we hyzmat ediş nokatlarynda tölegi kabul etmek üçin öz ykjam telefonlaryna täze goşundyny ýükläp, ony adaty töleg terminalynyň ornuna ulanyp bilerler.

Adaty töleg terminallardaky ähli mümkinçilikler göz önünde tutulan we olaryň ýerine ýetirýän wezipeleriniň ählisini amal etmäge ukyply täze mobil programma üpjünçiligi harytlara we hyzmatlara töleg geçirmek we amallaryň taryhyny görmek ýaly mümkinçileri berýär.

Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik banky tarapyndan hödürlenilýän bu täze «Halkbank terminal» hyzmatyndan peýdalanmak örän ýönekeý. Hünärmenler tarapyndan bu programma taýýarlanylýanda, onuň sadalygyna we düşnükli bolmagyna üns berildi. Ykjam enjamlarda gurnalan mobil programma üpjünçiliginde, satyn alnan harydyň ýa-da ýerine ýetirilen hyzmatyň bahasy girizilýär hem-de degişli töleg geçirilýär. Eger-de ykjam telefonlarda «NFC» galtaşyksyz töleg tehnologiýasy gurnalan bolsa, onda tölegi geçirmek üçin bank kartyny telefona ýakynlaşdyrmak ýeterlidir. Bu ýakynlaşdyrmanyň netijesinde mobil programma üpjünçiligi bank kartyndaky maglumatlary okaýar. Şeýlelik bilen satyn alnan haryt ýa-da hyzmat üçin tölegler kabul edilýär. Şundan soňra ykjam telefonyň ýüzünde tölegiň kabul edilendigi barada elektron çek (hasabat kagyzy) peýda bolýar. Bütin dünýäde hem uly islege eýe bolýan bu hyzmatyň ýola

goýulmagy ýurdumyzda nagt däl hasaplaşyk işlerini döwrebap we amatly usulda alyp barmaga şert döredýär.

Adaty töleg terminalynyň ornuny tutmaga mümkinçilik berýän täze hyzmat söwda we hyzmat ediş nokatlarynyň işgärleri üçin töleg terminalyna zerur bolan goşmaça çykdaýjyny aradan aýyrar. Mobil programma üpjünçiligi ykjam telefona ýükläp almak täze döwrebap hyzmatyň ilkinji ädimidir. Mälim bolşy ýaly, ykdysady ösüşiň häzirki döwri innowasion görnüşe geçilmegi bilen häsiýetlendirilýär. Şunuň bilen baglylykda täze döwrebap tehnologiýalary bank ulgamyna ornaşdyrmak, täze bank hyzmatlaryny girizmek bilen bagly işler aýratyn ähmiýete eýe bolýar. Innowasion tehnologiýalaryň kömegi arkaly, müşderileriň bank hyzmatlaryndan özbaşdak peýdalanyp bilmek mümkinçiligi has-da artdyrylýar, bu bolsa bank önümleriniň özüne çekijiligini artdyrmaga ýardam berýär.

Gahryman Arkadagymyzyň parasatly ýolbaşçylygynda häzirki döwürde ýurdumyzyň maliýe-bank ulgamynyň sanlylaşdyrylmagyna uly üns berilýär. Bu babatda dünýä tejribesi we halkyň ösen islegi yzygiderli öwrenilýär. Netijede bolsa, hyzmatlaryň dürli görnüşleri halkymyza giňden hödürlenýär. Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik banky tarapyndan müşderilere edilýän hyzmatlar hem görnüşi we amatlylygy boýunça biri-birinden tapawutlanýar.

Şeýle hem Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik banky tarapyndan zähmet hakynyň 50 göterimi möçberinde 12 göterimli gysga möhletli karz serişdelerini resmileşdirmek üçin «Owerdraft karzy» ýola goýuldy. Bu hyzmat Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik bankynyň ulgamynda «Altyn asyr» kart hasaplarynyň üsti bilen «Owerdraft karty» bilen berilýän kiçi möçberli karzdyr.

Bulardan başgada Türkmenistanyň «Halkbank» paýdarlar täjirçilik bankynyň müşderilerine banka barmazdan online görnüşinde bank hasaplarynyň galyndysyny görmek, göçürmesini almak ýaly hyzmatlary distansion usulda hödürlemek boýunça test işleri alnyp barylýar.

S.Gurbandurdyýew,
«Rysgal» paýdarlar täjirçilik bankynyň Müdiriýetiniň başlygy

TÜRKMEN BITARAPLYGY – DURNUKLY ÖSÜŞIŇ KEPILI

«Türkmenistan – Bitaraplygyň mekany» diýlip yglan edilen 2020-nji ýylda ýurdumyz hemişelik Bitaraplygynyň 25 ýyllygyny uly toý dabaralaryna besleýär. Milli Liderimiziň belleýşi ýaly, Bitaraplyk syýasy, ykdysady, taryhy, medeni meseleleri birleşdirýän döredijilikli işdir.

Gahryman Arkadagymyzyň parasatly baştutanlygynda bu gün Hemişelik Bitaraplygymyzyň ýurdumyzyň ykdysady ösüşine edýän täsirine möhüm ähmiýet berilýär.

Hemişelik Bitarap döwlet diýlip ykrar edilmegimiz ýurdumyzyň durmuş-ykdysady taýdan sazlaşykly ösüşine giň gerim berýär, özara peýdaly daşary ykdysady we söwda gatnaşyklaryny ösdürmek üçin zerur şertleriň döredilmegine ýardam edýär. Milli Liderimiz türkmen Bitaraplygynyň daşary ýurtlardaky hyzmatdaşlarymyza deňhukukly gatnaşyklary üpjün edýändigini nygtaýar. Bu ýerde özara bähbit, ykdysady we täjirçilik taýdan esaslandyrmak, ýurdumyzyň döplerine we kanunlaryna hormat goýmak kesgitleýji şert bolup durýar. Şeýle ýörelgelere hyzmatdaşlarymyz oňat düşünyärler we oňa ýokary baha berýärler. Bu bolsa dürli ýurtlar we kompaniýalar bilen deňhukukly hem-de özara bähbitli gatnaşyklary ösdürmäge mümkinçilik berýär. Bitarap döwlet hökmünde Türkmenistan halkara derejesinden gelip çykýan anyk we aýdyň ýörelgelere esaslanyp, özüniň uzak möhletleýin daşary ykdysady strategiýasyny durmuşa geçirýär.

Oňyn dünýägaraýyş, Birleşen Milletler Guramasynyň Tertipnamasyna we halkara-hukuk kadalaryna yzygiderli ygrarlylygy Türkmenistanyň gatnaşmagynda amala aşyrylýan halkara taslamalarda doly beýanyny tapýar. Şolaryň maksady diňe bir täjirçilik we ykdysady bähbit bilen däl, eýsem, döwletleriň ýakynlaşmagyny üpjün etmek hem-de olaryň arasyndaky gatnaşyklarda birek-birege ynam bildirmek we aýdyňlyk ýagdaýyny döretmek meýli bilen şertlendirilendir. Bu bolsa, öz nobatynda, ýurtlaryň arasyndaky ykdysady gatnaşyklaryň has-da giň gerim almagyna, halkara ykdysady hyzmatdaşlykda açyklyk we ynanyşmak ýörelgeleriniň iş ýüzünde amala aşyrylmagyna ýardam eder. Hut şu esasy ýörelgeler halkara guramalaryň ykdysady, maliýe we maýa goýum ugurly işleriniň özenini düzýär.

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow Türkmenistanyň Bütindünýä banky, Aziýanyň ösüş banky, Ýewropanyň täzeleniş we ösüş banky, Ýslam ösüş banky ýaly halkara maliýe düzümleri bilen öz hyzmatdaşlygyny işjeňleşdirmäge taýýardygyny belleýär. Türkmenistanyň synçy derejesinde Bütindünýä söwda guramasyna girmegiň düzgünlerini we ugurlaryny öwrenmek boýunça alyp barýan işleri hem barha rowaçlanýar. Şeýle uly möçberli taslamalaryň ýerine ýetirilmegi diňe bir milli ykdysadyýetimiziň durnukly ösüşine oňaly täsir etmän, eýsem sebitiň ýurtlarynyň hem kadaly ösmegine ähli amatlyklary döredýär we döwletara gatnaşyklaryny düýbünden täze derejä çykarýar.

Şu ýylda, öz hemişelik Bitaraplygynyň 25 ýyllygyny belleýän, Türkmenistan döwletimiz ýyl-ýyldan özüniň önümçilik kuwwatyny artdyrýar. Munuň şeýledigini

halkara maliýe edaralary, şol sanda Bütindünýä banky hem birnäçe gezek tassyklady. Bütindünýä bankynyň klassifikasiýasy boýunça Türkmenistan girdejisi orta derejeden ýokary bolan ýurtlaryň hataryna girýär.

Hormatly Prezidentimiziň «Açyk gapylar» syýasatynyň netijesinde soňky ýyllarda Türkmenistan daşary ykdysady aragatnaşyklarynyň gerimlerini has-da giňeltdi. Ýola goýlan netijeli gatnaşyklar maýa goýum serişdeleriniň uly möçberini çekmäge, giň gerimli düzümleýin taslamalary amala aşyrmaga ýardam edýär. Bularyň ählisi milli girdejiniň durnukly ösüşini üpjün etmek üçin oňaly şertleri döredýär we häzirki wagtda dünýä ykdysadyýetinde emele gelen ýaramaz meýillere garamazdan, ýurdumyzyň halk hojalyk toplumynyň pudaklarynda durnukly ösüş depginleri saklanyp galýar.

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe durmuşa geçirilýän ykdysady strategiýamyznyň netijesinde ýurdumyzda maliýe ulgamynyň we bank işiniň ösüşine aýratyn ähmiýet berilýär.

«Türkmenistanyň bank ulgamyny ösdürmegiň 2011–2030-njy ýyllar üçin Döwlet maksatnamasy» hem-de «Türkmenistanda 2019–2025-nji ýyllarda sanly ykdysadyýeti ösdürmegiň Konsepsiýasy» işjeň durmuşa geçirilýär.

Türkmenistanyň bank ulgamynda sanly tehnologiýalary ornaşdyrmak we ilata sanly hyzmatlary etmek boýunça giň gerimli işler geçirilýär. Sanly ulgama geçmek müşderlere edilýän bank hyzmatlarynyň gerimini we milli töleg ulgamynyň mümkinçiliklerini giňeltmäge, karz edaralarynyň bäsdeşlige ukyplylygyny ýokarlandyrmaga, ygtybarlylygyny berkitmäge ýardam edýär.

Häzirki döwürde ýurdumyzyň banklary ykdysadyýetimiziň depginli ösmegini ýeterlik pul serişdeleri bilen üpjün edýär we bu serişdeleriň dürli pudaklarda rejeli dolanyşygyna ýardam berýär. Bu ulgamyň edaralary iri maýa goýum taslamalaryny maliýeleşdirmegiň örän möhüm çeşmesi bolup durýar, şeýle hem häzirki döwürde paýtagtymyzy hem-de obalarymyzy we şäherlerimizi abadanlaşdyrmak boýunça amala aşyrylýan köp sanly taslamalary maliýeleşdirýär.

Banklar tarapyndan müşderlere ýokary derejede hyzmat edilip, telekeçiler bilen işjeň aragatnaşyk, hyzmatdaşlyk saklanylýar, milli telekeçiligi ösdürmäge saldamly goşant goşulýar.

Ýurdumyzda bank işleriniň we tehnologiýalaryň tapgyrlyýyn döwrebaplaşdyrylmagy pul geçirmek işlerini çaltlandyrmaga hem-de nagt däl hasaplaşyklaryň ygtybarlylygyny artdyrmaga getirýär. Umuman, bu ugurda ädilýän anyk ädimler milli bank ulgamynyň maglumatlar ösüşine laýyk gelmegine mümkinçilik berýär, bazar gatnaşyklaryna yzygiderli geçilmegini üpjün edýär hem-de ýurdumyzyň gülläp ösmegine we türkmen halkynyň durmuş derejesiniň ýokarlanmagyna ýardam edýär.

Hemişelik Bitaraplygymyzyň 25 ýyllygynyň bellenilýän ýylynda banklar tarapyndan ýurdumyzda sanly ykdysadyýeti ösdürmek üçin ägirt uly işler durmuşa geçirildi, hususan-da ýuridik şahslara we hususy telekeçilere menzilara bank (Internet-banking) ulgamynyň üsti bilen bank hyzmatlaryny amala aşyrmak ýola goýuldy, mobil enjamlarynyň üsti bilen tölegleri geçirmek boýunça hyzmatlar has-da giňeldildi, QR kod (dessin tassyklanýan kod) tilsimatyny ulanmak arkaly tölegleri geçirmek ulgamy işe girizildi.

Milli ykdysadyýetimiziň ähli pudaklaryny, bank ulgamyny özgertmek boýunça giň gerimli işleri amala aşyrýan Hormatly Prezidentimiziň Garaşsyz, baky Bitarap Türkmenistan döwletimiziň ähli babatda uly ösüşlerini üpjün edýän, agzybir türkmen halkynyň eşretli we bagtyýar geljegi üçin amala aşyrýan tutumly işleriniň rowaç, janynyň sag, ömrüniň uzak bolmagyny arzuw edýäris!